

سیر تحول بانکداری در ایران

بخش یازدهم

شده بود و درصد نسبت سهام سهامدارانش نیز به این ترتیب بود:

اشخاص حقیقی خارجی ۰/۵۱ درصد
اشخاص حقیقی ایرانی ۷۷/۸۹ درصد
اشخاص حقوقی ایرانی ۲۱/۶۰ درصد

بانک کار فقط سه شعبه در تهران داشت و جمع کارکنان آن هم بالغ بر ۲۱۵ نفر بوده است.

در اجرای امر ملی شدن و ادغام بانک‌ها، بانک کار با چند بانک دیگر بانک تجارت امروزی را تشکیل داده است.

بانک ایران شهر

بانک ایران شهر در سال ۱۳۳۷ تأسیس شد. طبق اساسنامه مصوب مجمع عمومی بانک و شورای پول و اعتبار، این بانک به صورت شرکت سهامی عام اداره می‌شد و موضوع بانک طبق اساسنامه، انجام عملیات مجاز بانکی و عملیات مالی یا تجاری که لازمه اجرای موضوع بانک باشد، بود. مدت فعالیت این بانک

صورت وضعیت‌های تصدیق شده از طرف ادارات و مؤسسات کارفرما مشروط به این که تعهد پرداخت آن از طرف مؤسسات و ادارت دولتی شده باشد - همکاری و کمک به تأسیس و توسعه مؤسسات ساختمانی و معدنی و تولیدی و رهنی با مشارکت در سرمایه آنها در حدود قانون بانکی و پولی کشور - انجام معاملات ارزی با رعایت مقررات مربوط - پرداخت بدهی مشتریان در صورت درخواست آنها - انجام وظایف قیومت و وصایت و وکالت برای مشتریان طبق قوانین و مقررات مربوط.

سرمایه بانک کار ۳۰۰ میلیون ریال منقسم به ۱۱۰۰ سهم یکصد هزار ریالی ممتاز و ۱۹۰۰ سهم یکصد هزار ریالی عادی بود و صد در صد آن هم پرداخت شده بود.

بانک کار در تشکیل شرکت‌های زیر با سرمایه‌گذاری مشارکت داشته است:

۱- شهر صنعتی البرز (شرکت سهامی خاص) نزدیک شهرستان قزوین در سال ۱۳۴۶.

۲- شهر صنعتی کوروش نزدیک ساوه در سال ۱۳۵۲.

۳- آریالیسینگ (شرکت سهامی خاص) اجاره و بیع اقساطی تجهیزات و ماشین آلات اداری، صنعتی، بازرگانی، کشاورزی و حرفه‌ای.

سرمایه بانک کار در پایان سال ۱۳۵۶ بالغ بر ۵۱۷۰ میلیون ریال و تماماً پرداخت

تاکنون در این مجموعه، ضمن بررسی سیر تحول بانکداری در دنیا و ایران، به طور مختصر به چگونگی تأسیس و فعالیت بانک‌های سپه، ملی، کشاورزی، رهنی، کارگشایی، صنعتی و معدنی ایران، عمران، بازرگانی ایران، ساختمانی، تهران، صادرات ایران، پارس، توسعه صادرات و اعتبارات صنعتی پرداخته‌ایم و اینک به وضعیت برخی از دیگر بانک‌های فعال در سال‌های پیش از انقلاب می‌پردازیم.

بانک کار

بانک کار در سال ۱۳۳۷ تأسیس یافت. این بانک در ابتدا به صورت شرکت سهامی و با رعایت مقررات قانون تجارت، مصوب اردیبهشت ماه ۱۳۱۱ و قوانین بانکی و سایر قوانین جاریه فعالیت داشت. مدت فعالیت این بانک نامحدود بود و موضوع بانک هم عملیات بانکی در حدود مقررات و قوانین جاریه و قانون بانکی و پولی کشور و موازین اساسنامه تعیین شده بود. از جمله عملیات بانکی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: تنزیل برات و سفته و دادن وام در حساب جاری - اعطای وام و تسهیلات اعتباری - اعطای وام به شرکت‌های ساختمانی در مقابل

بانک تجاری ایران و هلند

بانک تجاری ایران و هلند در سال ۱۳۳۷ تأسیس شد و طبق اساسنامه مصوب شورای پول و اعتبار در سال ۱۳۵۳ به صورت شرکت سهامی عام اداره می‌شد. این بانک تابعیت ایرانی داشت و سرمایه آن یک میلیارد و پانصد میلیون ریال تعیین شده بود که به ۱۵۰۰۰۰ سهم ده هزار ریالی عادی با نام و ۵۰۰ سهم ده هزار ریالی ممتاز با نام منقسم و تماماً پرداخت شده بود.

سهام بانک تجاری ایران و هلند به دو طبقه تقسیم می‌شده که ۹۰۰۰۰ سهم طبقه «الف» و ۶۰۰۰۰ سهم طبقه «ب» بوده و مالکیت سهام طبقه «الف» مختص اشخاص حقیقی ایرانی و اشخاص حقوقی ایرانی که صد در صد سرمایه آنها متعلق به اشخاص حقیقی تبعه ایران باشد، بوده است. با اجازه حاصل از قانون پولی و بانکی کشور و موافقت شورای پول و اعتبار سهام طبقه «ب» نیز به اتباع خارجه واگذار شده بود.

هیأت مدیره این بانک مرکب از ۵ تا ۷ نفر بوده است.

سرمایه این بانک در پایان سال ۱۳۵۶ بالغ بر ۲۵۰۰ میلیون ریال بود و درصد نسبت سهام سهامداران نیز به این شرح ثبت شده است:

اشخاص حقیقی ایرانی ۶۲ درصد
اشخاص حقوقی ایرانی ۳ درصد
اشخاص حقوقی خارجی ۳۵ درصد
بانک شریک بانک تجاری ایران و

تأسیس یافت و طبق اساسنامه مصوب شورای پول و اعتبار، به صورت شرکت سهامی عام و با تابعیت ایرانی اداره می‌شد. از جمله عملیات این بانک طبق اساسنامه عبارت بوده است: اشتغال به امور و عملیات بانکداری در ایران و در هر نقطه دیگر - تصدی به هر نوع معاملات داخلی و قبول سپرده و افتتاح حسابها و اعطای اعتبارات و تنزیل بیورات و انجام معاملات مربوط به هر نوع اسناد و برگ‌های بهادار و نقل و انتقال وجوه...

سرمایه بانک ایران و انگلیس ۱۰۰۰ میلیون ریال بود و به سهام ده هزار ریالی با نام تقسیم شده بود. هیأت مدیره این بانک ۱۵ نفر بودند که برای مدت دو سال انتخاب می‌شدند.

سرمایه بانک در پایان سال ۱۳۵۶ مبلغ ۱۵۰۰ میلیون ریال و تماماً پرداخت شده بود و درصد نسبت سهام سهامداران آن نیز به شرح زیر بود:

اشخاص حقیقی ایرانی ۵۷ درصد
اشخاص حقیقی خارجی ۰/۱۴ درصد
سایر اشخاص حقوقی ۸ درصد
بانک شریک بانک ایران و انگلیس نیز عبارت بوده است:

Standard Chartered Bank Limited
بانک ایران و انگلیس در پایان سال ۱۳۵۶ در تهران ۹ شعبه و در شهرستانها ۱۴ شعبه داشته و مجموع کارکنان آن هم ۵۳۵ نفر بوده است.

یادآوری می‌کند که در اجرای امر ملی شدن و ادغام بانکها، بانک مزبور با چند بانک دیگر بانک تجارت امروزی را تشکیل داده است.

نامحدود و سرمایه آن ۳۰۰۰ میلیون ریال بود که به سه میلیون سهم با نام یک هزار ریالی تقسیم و تماماً پرداخت شده بود.

بنیاد پهلوی سابق و بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران با راهنمایی بانک مرکزی در سال ۱۳۵۴ اقدام به مشارکت در این بانک نمودند. بانک مزبور خدمات بانکی لازم را در مورد رفع احتیاجات کوتاه مدت واحدهای صنعتی ارائه می‌داد.

در سال ۱۳۵۵ بانک ایرانشهر با بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران جانشین سهامداران ایرانی در شرکت سهامی خاص ایرانشهر فاینانس شدند.

بانک ایرانشهر در تشکیل مؤسسات زیر با سرمایه‌گذاری مشارکت داشته است:
۲- آریالیسینگ (شرکت سهامی خاص) اجاره و بیع اقساطی تجهیزات و ماشین آلات اداری، صنعتی، بازرگانی، کشاورزی و حرفه‌ای در سال ۱۳۵۶.

۲- پخش سراسری ایران (شرکت سهامی خاص) ایجاد و اداره شبکه پخش و توزیع انواع کالاها و انجام کلیه عملیات مربوط به واردات و صادرات کالا... در سال ۱۳۵۶.

سرمایه بانک ایرانشهر در پایان سال ۱۳۵۶ هم همین مبلغ بود و درصد نسبت سهامدارانش نیز به این ترتیب گزارش شده است:

اشخاص حقیقی ایرانی ۱/۱۴ درصد
بانکها ۴۵ درصد
سایر اشخاص حقوقی ۵۳/۸۶ درصد
ضمناً بانک شریک آن هم بانک توسعه صنعتی و معدنی ایران بوده است.

در پایان سال ۱۳۵۶ بانک ایرانشهر در تهران ۵۵ شعبه و در شهرستانها ۲۲۳ شعبه داشت و جمع کارکنان بانک هم بالغ بر ۱۸۸۰ نفر بوده است.

در اجرای امر ملی شدن و ادغام بانکها، بانک مزبور با چند بانک دیگر، بانک تجارت امروزی را تشکیل داده است

بانک ایران و انگلیس

بانک ایران انگلیس در سال ۱۳۳۷

هلند عبارت بوده از:

Algemein Bank Nederland N. V.
بانک تجارتي ایران و هلند در پایان سال ۱۳۵۶ در تهران ۲۴ شعبه و در شهرستانها ۲۱ شعبه داشته و مجموع کارکنان این بانک بالغ بر ۸۸۵ نفر بوده است.

در مرحله ملی شدن و ادغام بانکها، بانک مزبور با چند بانک دیگر، بانک تجارت امروزی را تشکیل داده است.

بانک بیمه ایران

شرکت سهامی بیمه ایران طبق اساسنامه مجاز به انجام معاملات بانکی هم بوده و در سازمان آن یک قسمت کوچک بانکی وجود داشته است. بر حسب مجوز و مصوبه مجمع عمومی شرکت سهامی بیمه ایران، بانک بیمه ایران در سال ۱۳۳۷ تأسیس شد. این بانک به صورت شرکت سهامی و به مدت نامحدود و با مالیت ایرانی فعالیت می‌کرده و از جمله عملیات بانک بیمه ایران انجام معاملات بانکی مربوط به رشته‌های مختلف بیمه و انجام هرگونه عملیات بانکی مربوط به وجوه متعلق به شرکت سهامی بیمه ایران و قبول سپرده و باز کردن حساب جاری- تنزیل بیرونی و دادن وام در حساب جاری- اعطای اعتبار و معاملات رهنی... بود.

سرمایه اولیه بانک بیمه ایران ۲۵۰ میلیون ریال بوده که در سالهای ۱۳۳۷ و ۱۳۳۸ به موجب تصمیم جلسه فوق‌العاده صاحبان سهام، به ۳۵۰ میلیون ریال و سپس به ۴۰۰ میلیون ریال افزایش می‌یابد.

از جمله ارکان بانک، شورای عالی بانک بود که از مقامات زیر تشکیل می‌شد: مدیر عامل یا قائم مقام مدیر عامل شرکت سهامی بیمه ایران، رئیس شورای عالی شرکت سهامی بیمه ایران، مدیر عامل یا قائم مقام مدیر عامل بانک بیمه ایران و دو نفر از اعضای شرکت سهامی بیمه ایران که دارای اطلاعات بانکی باشند. به تصویب مجمع عمومی، هیأت مدیره بانک مرکب از سه نفر (یک نفر مدیر عامل و دو نفر عضو) بود و هیأت مدیره از طرف مجمع عمومی برای مدت سه سال انتخاب می‌شد.

سرمایه بانک بیمه ایران در پایان سال ۱۳۵۶ بالغ بر ۹۰۰ میلیون ریال و تماماً پرداخت شده و متعلق به شرکت بیمه ایران و در مرحله ادغام بانکها نیز سرمایه بانک ۲ میلیارد ریال بوده است.

بانک بیمه ایران در همان تاریخ در تهران ۱۷ شعبه و در شهرستانها ۲۷ شعبه داشته و مجموع کارکنان بانک هم بالغ بر ۶۰۱ نفر بوده است.

بانک بیمه ایران در مرحله ادغام بانکها با چند بانک دیگر ترکیب شد و بانک ملت امروزی را تشکیل داد.

بانک اعتبارات ایران

بانک اعتبارات ایران در سال ۱۳۳۷ تأسیس شد. طبق اساسنامه مورخ ۱۳۵۱ و مصوبه مجمع عمومی فوق‌العاده مورخ فروردین ماه ۱۳۵۲ این بانک به صورت شرکت سهامی عام بود و موضوع بانک انجام کلیه عملیات بانکی طبق قوانین و مقررات جاری و هرگونه معاملات

بازرگانی و سرمایه‌گذاری و مشارکت که به موجب قوانین و مقررات موضوعه برای بانکها ممنوع نباشد، تعیین شده بود و در اساسنامه سرمایه بانک ۱۵۰۰ میلیون ریال تعیین شده بود که تماماً پرداخت شده بود و به یکصد و پنجاه هزار سهم ده هزار ریالی با نام تقسیم می‌شد. بانک اعتبارات ایران دارای دو طبقه سهام بود: سهام طبقه «الف» منحصراً به اشخاص حقیقی اتباع ایران و اشخاص حقوقی ایرانی که صد درصد سرمایه آنها متعلق به اشخاص حقیقی ایرانی باشد، اختصاص داشته و مالکیت سهام طبقه «ب» برای اشخاص حقیقی یا حقوقی ایرانی یا خارجی آزاد بوده است.

در پایان سال ۱۳۵۶ سرمایه این بانک بالغ بر دو میلیارد ریال بوده و درصد نسبت سهام سهامداران نیز به این شکل ثبت شده است:

اشخاص حقیقی ایرانی ۵۹/۹۹۹ درصد

اشخاص حقیقی خارجی ۰/۱ درصد
بانکهای خارجی ۲۵/۸ درصد

سایر اشخاص حقوقی ایرانی ۵/۰۰۲ درصد

سایر اشخاص حقوقی خارجی ۹/۱۸۹ درصد

بانکهای شریک بانک اعتبارات ایران نیز عبارت بودند از:

1- Credit Lyonnais Paris

2- Banque Nationale de Paris

این بانک در پایان سال ۱۳۵۶ در تهران ۵۶ شعبه و در شهرستانها ۲۹ شعبه و در خارج از کشور (پاریس) یک شعبه داشته و مجموعه کارکنان بانک هم بالغ بر ۱۲۳۲ نفر بوده است.

در اجرای امر ملی شدن و ادغام بانکها، بانک مزبور با چند بانک دیگر بانک تجارت امروزی را تشکیل داده است.

مأخذ:

- (۱) بانک و بانکداری در ایران/ اکبر پیروفر
- (۲) سالنامه بانکداری ایران/ کانون بانکهای ایران